

УДК 908(477.52)+929

В. І. Цибка, голова Фонду “Алгоніка”,
голова Сумської обласної організації Спілки архівістів України,
член правління Сумської обласної організації
Національної спілки краєзнавців України

НОВІ МАТЕРІАЛИ ДО РОДОВОДУ ХАРИТОНЕНКІВ

Інтерес до відомого роду цукрозаводчиків, меценатів та благодійників Харитоненків не згасає... Дослідження і публікації, які присвячені Івану Герасимовичу Харитоненку, здебільшого стосуються його благодійної та підприємницької діяльності, окремих фактів і сторінок його біографії, фактів з життя його родичів та нащадків, культурних заходів, пов'язаних із Харитоненками, або є компіляцією вже відомих фактів. Не залишилась без уваги дослідників і тема родоводу Харитоненків. Найбільш детально ця тема розкрита дослідником О. М. Козловим, але і він визнавав, що родовід Харитоненків потребує подальшого дослідження. “Но по-прежнему остается загадкой происхождение Герасима Емельяновича Харитоненко. В метрических книгах Архангело-Михайловской церкви слободы Нижней Сыроватки за 1780–1788 гг. нет никаких сведений о семье Харитоненко. Книги за 1789–1810 гг. в госархиве Сумской области отсутствуют. Первое упоминание о нем в церковных документах в связи с рождением у Герасима Харитоненко дочери в 1812 году. В хранящихся в госархиве Харьковской области ревизских сказках за 1811 год жителей с. Нижняя Сыроватка сведения о семействе Герасима Емельяновича отсутствуют. Там он впервые упоминается в возрасте 35 лет в марте 1816 года, причем здесь же стоит приписка “пропущен по последней ревизии” [1].

Все це, а також гарна документальна база, достатня для повномасштабного генеалогічного дослідження, спонукали до кропіткої роботи над продовженням відновлення родоводу Харитоненків. У ході довготривалого генеалогічного дослідження був не тільки далі відновлений родовід Харитоненків, а й було знайдено нові відомості про досліджуваний рід, які деякою мірою є сенсаційними.

Відправною точкою для продовження дослідження родоводу Харитоненків послужив наступний факт: в одному з фондів Сумського архіву дослідником О. М. Козловим була знайдена метрична книга Архангело-Михайлівської церкви с. Нижня Сироватка за 1810 рік, в якій ним був виявлений актовий запис № 89 про народження 9 червня та хрещення 10 червня 1810 року у “Погарского мещанина Герасима Емельянова

сына Харитоненка от жены его Варвары Ивановой дочери” дочки Марії. “При крещении ея восприемниками были тоя ж слободы обыватели Иван Федоров сын Клименко и священника Ивана Томашевского жена Пелагия Степановна” [2]. Факт приписки Герасима Омеляновича Харитоненка до Погарської міщанської громади був підтверджений автором – у сповідному розписі парафіян Архангело-Михайлівської церкви слободи Нижня Сироватка за 1821 рік є цілий розділ “города Погара мещане”, в якому наведені відомості і про склад родини Герасима Омеляновича Харитоненка: “Герасим Емелианов сын Харитоненков, тридцати осьми [лет], жена его Варвара Иванова дочь, тридцати пяти [лет], дети[:] Мария одинадцати [лет], Домна, десяти [лет], Матфей, семи [лет]; работница их: вдова Варвара Иванова дочь Шаповалка, семидесяти двух [лет], дочь ея Марина, двадцати одного [года]” [3].

Подальший архівний пошук був продовжений у фондах Державного архіву Брянської області (Російська Федерація). Там у фонді ф. 134 “Стародубське повітове казначейство” збереглося декілька ревізьких казок по місту Погар Стародубського повіту Чернігівської губернії. При перегляді ревізьких казок не тільки здійснювався пошук носіїв прізвища “Харитоненко”, але й зверталась увага на власників імен та по батькові “Омелян”, “Харитон”. Такий підхід дав свій результат: у ревізькій казці міщан міста Погар, датованій 13 грудня 1811 року, згадуються із зазначенням віку за попередньою ревізією “Емельян Харитонов сын Слесарь, 58 [лет]; Емельяновы дети [:] Стефан 25 [лет], Герасим 15 [лет], Захарий 7 [лет]”. У відповідній графі ревізької казки напроти Омеляна Харитоновича є помітка, що він помер 1804 року, а напроти його сина Стефана – помітка, що він помер у 1805 році. Напроти Герасима та його брата Захара – своя примітка – “Бежали 1809 году” [4]. В іншій ревізькій казці – в ревізькій казці міщан-цехових міста Погар у розділі “цеху ковальського” автор звернув увагу на згадку Федора Омелянова сына Харитона, якому на час проведення ревізії виповнилося 34 роки [5].

Подальший архівний пошук у фондах Стародубського повіту Чернігівської губернії в цілому і зокрема по фонду ф. 144 “Погарський городовий магістрат” додаткових відомостей про родину Омеляна Харитоновича не дав, тому дослідження було продовжене у фондах Державного архіву Чернігівської області. У сповідному розписі Миколаївської церкви повітового міста Погар за 1793 рік у розділі “мещане и их домашние” записаний без зазначення прізвища 55-річний Омелян Харитонов, а також записані його дружина, 50-річна Ксенія Іванівна, та їх сини: 23-річний Стефан, 16-річний Федір, 12-річний Герасим та 10-річний Захар [6]. В “Росписи уездного города Погару церкви Святого Христова Николая священников наместника Петра Барановского

и Евсевия Павловского и Матвия Вишнецкого обретающимся при оной церкви в приходе их ниже явленных чинов людей с соизъявлением против коего ждо имени о бытии их сего 1786 году в Святую Четиредсятиницу в исповеди и Святых тайн причастия...” серед погарських міщан згадуються: 48-річний “Емелян Харитонов сын Слесарь”, його 43-річна дружина Ксенія, їх діти: 17-річний Стефан, 8-річний Федір, 4-річний Герасим, 3-річний Захар та 19-річна Ірина. Герасим і Захар “за малолетством” на сповіді не були [7].

Такі нові, але не останні документальні знахідки до історії відомого роду Харитоненків.

Висновки

1. До 1809 року Герасим Омелянович Харитоненко та його предки використовували прізвище “Слесарь”. Історія походження цього прізвища пов’язана із заняттям, ремеслом його носіїв.
2. Герасим Омелянович мав братів Стефана, Федора, Захара та сестру Ірину. Ім’я діда Герасима Омеляновича було “Харитон” і воно стало основою майбутнього прізвища Герасима Омеляновича.
3. У 1809 році Герасим Омелянович разом з братом Захаром “бежали” з міста Погар Чернігівської губернії. Згодом Герасим Омелянович з’явився у слободі Нижня Сироватка Сумського повіту Слободсько-Української губернії. Доля Захара Омеляновича залишається невідомою. Згідно з ревізькою казкою 1811 року Федір Омелянович залишився жити у Погарі, а сестра Ірина, треба думати, вийшла заміж, тому і в сповідальному розписі за 1793 рік у складі сім’ї Омеляна Харитоновича Слесаря вона не згадується.
4. За станом на 1821 рік у слободі Нижня Сироватка мешкало декілька родин колишніх жителів міста Погар.
5. Родовід Харитоненків потребує подальшого дослідження.

Список літератури

1. Козлов О. М. Былая слава (родословная Харитоненко) // Козлов О. М. Родоводи Антоновичів, Мосцепанових, Нароновичів, Огієвських, Терещенків, Харитоненків. Серія “Дворянство Сумщини”. – Суми : Мрія-1, 2006. – С. 29–30.
2. Державний архів Сумської області, ф. 581, оп. 1, спр. 2, арк. 390.
3. Державний архів Харківської області, ф. 40, оп. 110, спр. 485.
4. Державний архів Брянської області (далі – ДАБО), ф. 134, оп. 1, спр. 77, арк. 48 зв. – 49.
5. ДАБО, ф. 134, оп. 1, спр. 77, арк. 2 зв.
6. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 712, оп. 1, спр. 227, арк. 51.
7. ДАЧО, ф. 712, оп. 1, спр. 222, арк. 62.

Цибка, В.І. Нові матеріали до родоводу Харитоненків [Текст] / В.І. Цибка // Матеріали історико-краєзнавчої конференції до 190-річчя з дня народження І.Г. Харитоненка (5 жовтня 2012 р.). / Уклад. С.В. Тихенко . – Суми : УАБС НБУ, 2012. - С. 87-90.